Санкційна ескалація Вашингтона проти Міжнародного кримінального суду: політико-правовий аналіз та загрози глобальному правопорядку

Віктор БЕДЬ

доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор

Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород, 22 вересня 2026 року

Вступ та актуальність проблеми

Повідомлення міжнародних медіа — агентства Reuters та газети The Wall Street Journal — про підготовку адміністрацією США всеосяжних інституційних санкцій проти Міжнародного кримінального суду (МКС) як суб’єкта міжнародного публічного права засвідчують перехід протистояння між американським суверенізмом і міжнародним правосуддям у фазу системного демонтажу конвенційних механізмів [1; 2]. Якщо раніше Вашингтон обмежувався персональним тиском на окремих суддів і прокурорів, то намір заблокувати діяльність Суду загалом є спробою підірвати спроможність постійно діючого органу міжнародної юстиції виконувати свої функції.

Показовим є часовий контекст цієї ініціативи. 81-ша сесія Генеральної Асамблеї ООН офіційно розпочала роботу 8 вересня 2026 року під головуванням Халілура Рахмана із заявленою темою «Відновлення довіри, управління трансформацією: ООН, яка діє в інтересах усіх». 22 вересня 2026 року відкрилися щорічні загальні дебати високого рівня (High-Level General Debate), під час яких традиційно виступають лідери держав, зокрема президент США Дональд Трамп [3; 4]. Підготовка санкцій та оприлюднення інформації про них напередодні цих дебатів мають на меті демонстративно знецінити принцип багатостороннього співробітництва й надіслати ультимативний сигнал 125 державам — учасницям Римського статуту, представники яких збираються у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку.

Психолого-політичний профіль лідера: акцентуації характеру, деструктивні моделі поведінки та внутрішні страхи Дональда Трампа

У політико-правовому аналізі сучасної американської зовнішньої політики визначальним чинником залишається психологічний профіль президента США Дональда Трампа. Персоналізація виконавчої влади послаблює дію інституційної системи стримувань і противаг, а державні рішення дедалі виразніше відображають особистісні акцентуації лідера.

Демонстративний нарцисизм та культ домінування

Поведінка Дональда Трампа вирізняється нарцисичною акцентуацією, гіпертрофованою потребою в постійному самозвеличенні (self-aggrandizement) та публічному утвердженні власної сили. У зовнішній політиці це породжує демонстративний егоцентризм: міжнародна взаємодія сприймається не як діалог на основі правових норм, а як гра з нульовою сумою (zero-sum game). Багатосторонні інституції та зобов’язання — ООН, МКС, міжнародні кліматичні й безпекові угоди — постають у такому світосприйнятті як особиста образа або зазіхання «слабких» на свободу дій «сильного».

Демонстративна конфронтація та зневага до усталених правил

Конфронтація для Дональда Трампа є головним інструментом легітимації власного лідерства. Публічне приниження та шантаж міжнародних судових інституцій, зокрема МКС, стають актами популістського самоствердження перед консервативним електоратом: демонстрацією того, що національний лідер не підпорядковується жодній наднаціональній владі. Це руйнує етику міжнародних

відносин і підміняє верховенство права свавіллям, прикритим геополітичною доцільністю.

Глибинні страхи особистості: анатомія політичної агресії

Агресивна позиція Дональда Трампа щодо судових інституцій має глибинні психологічні витоки:

1. **Страх втрати суб'єктності та контролю.** Будь-яка незалежна судова інстанція уособлює зовнішнє обмеження влади та правову оцінку її дій, що для особистості автократичного складу є органічно неприйнятним.

2. **Страх кримінального переслідування та втрати імунітету.** Досвід численних розслідувань і судових процесів у США сформував у Трампа стійкий страх перед судовою владою. МКС для нього уособлює міжнародну інституцію, здатну поставити питання про кримінальну відповідальність чинного чи колишнього глави держави.

3. **Страх виявитися слабким, постати невдахою (loser).** Відступ або визнання обов'язковості міжнародних правових механізмів сприймається ним як ознака поразки. Атакуючи Суд через ордери на арешт представників керівництва Ізраїлю, Трамп діє за логікою превентивної самооборони: повне знищення спроможності МКС здійснювати правосуддя має унеможливити судовий контроль над діями керівників супердержав.

Політико-правові витоки конфлікту: суверенітет проти міжнародної кримінальної юрисдикції

США послідовно відмовляються від ратифікації Римського статуту 1998 року. Американська доктрина, закріплена в Законі про захист американських військовослужбовців (American Service-Members' Protection Act) 2002 року, виходить із того, що міжнародне правосуддя не може поширюватися на громадян США та їхніх союзників без згоди відповідного національного уряду або мандата Ради Безпеки ООН.

Хронологія ескалації засвідчує поетапне посилення тиску:

1. Видача МКС у листопаді 2024 року ордерів на арешт вищих посадових осіб Ізраїлю за ймовірні воєнні злочини та злочини проти людяності в секторі Гази [1].

2. Підписання указу президента США № 14203 (Executive Order 14203) у лютому 2025 року, на підставі якого запроваджено санкції проти прокурора Каріма Хана, голови Суду Томоко Акане та інших суддів [5; 6].

3. Тиск на партнерів у НАТО напередодні відкриття 81-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН із вимогою засудити МКС і припинити участь у Римському статуті.

Юридична суперечність полягає в тому, що відповідно до статті 12 Римського статуту МКС застосовує **територіальний принцип юрисдикції**: діяння, вчинені на території держави-учасниці, підпадають під його юрисдикцію незалежно від громадянства осіб, які їх учинили [7, ст. 12]. Палестина є державою — учасницею Римського статуту з 2015 року. Спроба Вашингтона силовим тиском заблокувати роботу Суду є порушенням загальновизнаних норм міжнародного звичаєвого права.

Правова оцінка та аргументація міжнародної правничої спільноти

Провідні фахівці з міжнародного публічного та кримінального права, представники Американського товариства міжнародного права (American Society of International Law), Міжнародної комісії юристів, Human Rights Watch і FIDH, а також європейські правники кваліфікують кроки США як системні правопорушення.

Втручання в діяльність Суду та перешкоджання правосуддю (obstruction of justice)

Застосування адміністративних санкцій проти посадових осіб Суду за виконання ними конвенційного мандата є грубим позасудовим тиском на правосуддя.

Порушення статей 43–48 Римського статуту

Ці положення гарантують функціональний імунітет, незалежність і недоторканність суддів, прокурорів та співробітників МКС.

Руйнування механізмів збирання доказів через «охолоджувальний ефект» (chilling effect)

Експерти попереджають: ризик потрапити під вторинні санкції США відлякує приватні ІТ-компанії, логістичних операторів, міжнародні судово-медичні та

криміналістичні групи, а також неурядові організації, зриваючи документування злочинів у всьому світі.

Вибіркове застосування права та дискредитація Заходу

Юристи наголошують на подвійних стандартах: схвалення Вашингтоном ордерів МКС на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Бєлової за депортацію українських дітей, попри те що Москва не ратифікувала Римського статуту, та одночасне застосування каральних заходів проти Суду за його дії щодо Близького Сходу перекреслюють претензії США на морально-правове лідерство.

Легітимація безкарності та захист тоталітарних і диктаторських режимів

Найруйнівнішим наслідком дій Вашингтона є створення глобального прецеденту безкарності. Підрив статусу МКС слугує індульгенцією та політико-правовим «щитом» для авторитарних і тоталітарних режимів та їхніх представників.

Російська Федерація. Тоталітарний режим Путіна отримує підтвердження власного наративу про «нікчемність» і «заангажованість» рішень МКС. Руйнування Суду блокує притягнення до відповідальності за масові страти, ракетний терор проти українських міст і геноцидну депортацію дітей.

Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР). Диктатура Кім Чен Ина, за якої діє мережа таборів смерті та здійснюється тотальне придушення прав людини, отримує додатковий простір для уникнення міжнародної кримінальної відповідальності.

Ісламська Республіка Іран. Теократичний режим, відповідальний за публічні страти протестувальників, репресії проти жінок і постачання зброї для агресії проти України, використовує кризу міжнародного правосуддя для утвердження власної безкарності.

Китайська Народна Республіка (КНР). Комуністична партія Китаю використовує послаблення МКС для зміцнення захисту від міжнародного переслідування у зв’язку зі звинуваченнями у злочинах проти людяності щодо уйгурів у Сіньцзяні, репресіях у Тибеті та ліквідації свобод у Гонконзі.

Сирія: злочини колишнього режиму Асада. Представники диктатури, що застосовувала бойові отруйні речовини проти мирного населення та

практикувала масові катування, отримують додаткові можливості уникнути міжнародного кримінального переслідування.

Військова хунта М'янми (Tatmadaw). Військові злочинці, винні в геноциді рохінджа та кривавих чистках, отримують додатковий захист від відповідальності.

Диктаторські режими Білорусі, Венесуели, Куби та Нікарагуа. Авторитарні правителі та представники репресивних апаратів, які системно застосовують катування й політичні репресії, сприймають атаку на МКС як сигнал: право сили остаточно замінило силу права.

Ризик паралічу діяльності МКС через інструменти OFAC

Застосування повного пакета блокувальних заходів Управлінням з контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США (OFAC) до МКС як юридичної особи загрожує паралічем його діяльності [1; 2].

Фінансова блокада через надмірне дотримання санкційних обмежень (over-compliance). Міжнародні банки, побоюючись відключення від доларового клірингу та системи SWIFT, зупиняють операції МКС, зокрема виплати суддям і захисникам та компенсації потерпілим.

Цифровий колапс. Відмова американських постачальників надавати хмарні сервіси, засоби кіберзахисту та криміналістичне програмне забезпечення унеможливлює захищене зберігання великих масивів доказів злочинів агресорів.

Зрив логістичного забезпечення місій. Припинення страхового покриття, розірвання транспортних угод і неможливість укладати договори з незалежними експертами паралізують виїзди слідчих на місця масових поховань.

Практичні контрзаходи та захисні механізми Європейського Союзу

Європейський Союз, на відміну від Вашингтона, розглядає МКС як наріжний камінь глобальної безпеки та переходить до розгортання захисних механізмів.

1. Активація та оновлення Блокувального регламенту ЄС (EU Blocking Statute) [8]

Регламент Ради (ЄС) № 2271/96 забороняє виконання санкційних приписів США в європейських юрисдикціях, визнає їх недійсними на території ЄС і надає європейським компаніям право вимагати в судовому порядку відшкодування збитків, спричинених діями США (clawback clause).

2. Інструмент протидії економічному примусу (Anti-Coercion Instrument — ACI) [9]

Відповідно до Регламенту (ЄС) 2023/2675 Європейська комісія отримує право запроваджувати симетричні торговельні та фінансові обмеження проти третіх держав, які застосовують економічний шантаж щодо європейських інституцій і міжнародного правопорядку.

3. Створення автономної системи розрахунків

Переведення всіх операційних рахунків МКС виключно в євро з проведенням розрахунків через Європейський центральний банк (ЄЦБ) та національні центральні банки держав — членів ЄС має вивести фінансові потоки Суду з-під доларової юрисдикції OFAC.

4. Технологічна незалежність і цифровий суверенітет Суду

Перенесення даних МКС на захищені європейські сервери, зокрема в межах ініціативи Gaia-X, та використання незалежного програмного забезпечення мають усунути залежність Суду від американських постачальників і ліцензійних обмежень США.

Стратегічні наслідки для України

Для України, яка ратифікувала Римський статут, ця криза створює критичні виклики.

1. Знекровлення розслідувань воєнних злочинів РФ. Будь-яке зупинення діяльності МКС безпосередньо гальмує процесуальне документування воєнних злочинів агресора та виконання ордерів на арешт російських воєнних злочинців.

2. Дипломатичний баланс. Під час запланованих переговорів лідерів у межах Генеральної Асамблеї ООН Києву необхідно зберегти військову співпрацю зі США й водночас не допустити знецінення та блокування роботи міжнародних судових інституцій.

3. Розвиток додаткових механізмів правосуддя. Україна має прискорити роботу над Спеціальним трибуналом щодо злочину агресії проти України як організаційно незалежним інструментом притягнення винних до відповідальності.

Висновки

1. Намір адміністрації США запровадити всеосяжні інституційні санкції проти МКС на тлі відкриття загальних дебатів 81-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН є відкритим викликом принципу верховенства права.

2. Нарцисичний егоцентризм лідера США Дональда Трампа, його потреба в домінуванні та страх перед судовим контролем перетворюються на чинники державної політики, що підміняє міжнародні правові зобов'язання ситуативним диктатом сили.

3. Такі дії розширюють глобальний простір безкарності для тоталітарних і диктаторських режимів та їхніх представників, заохочуючи нові воєнні злочини, злочини проти людяності й акти геноциду.

4. ЄС та держави — учасниці Римського статуту зобов'язані задіяти правові інструменти, зокрема EU Blocking Statute та ACI, а також автономну фінансову інфраструктуру для захисту незалежності міжнародної юстиції.

Джерела та матеріали

1. Pamuk H., Deutsch A. Trump administration prepares sanctions against International Criminal Court, sources say. Reuters. 20.09.2026. Публікація на сайті Internazionale.
URL: https://www.internazionale.it/ultime-notizie-reuters/2026/09/20/trump-administration-prepares-to-sanction-the-international-criminal-court-wsj-reports (дата звернення: 22.09.2026).

2. Dalton M., Ward A. Trump Ramps Up Bid to Dismantle International Criminal Court. The Wall Street Journal. 20.09.2026. Повний текст — за умовами доступу видання; відкритий переказ див. у джерелі 11.
URL: https://www.wsj.com/politics/policy/trump-administration-prepares-to-sanction-the-international-criminal-court-85f5f44c (дата звернення: 22.09.2026).

3. United Nations. General Debate of the 81st Session: 22–28 September 2026. Офіційний портал загальних дебатів Генеральної Асамблеї ООН.
URL: https://gadebate.un.org/en (дата звернення: 22.09.2026).

4. Stocker T. World Leaders Converge on New York. EuropeanRelations. 21.09.2026.
URL: https://europeanrelations.com/quick-brief/world-leaders-converge-on-new-york/ (дата звернення: 22.09.2026).

5. President of the United States. Imposing Sanctions on the International Criminal Court : Executive Order 14203 of February 6, 2025. The White House. 06.02.2025. URL: https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/imposing-sanctions-on-the-international-criminal-court/ (дата звернення: 22.09.2026).

6. Human Rights Watch. US Sanctions 2 More International Criminal Court Officials. 18.08.2026. URL: https://www.hrw.org/news/2026/08/18/us-sanctions-2-more-international-criminal-court-officials (дата звернення: 22.09.2026).

7. United Nations. Rome Statute of the International Criminal Court. Rome, 17.07.1998. Офіційний текст ООН із виправленнями; статті 12, 40, 42, 48. URL: https://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm (дата звернення: 22.09.2026).

8. Council of the European Union. Council Regulation (EC) No 2271/96 of 22 November 1996 protecting against the effects of the extra-territorial application of legislation adopted by a third country, and actions based thereon or resulting therefrom. Official Journal of the European Communities. 1996. L 309. P. 1–6. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/1996/2271/oj/eng (дата звернення: 22.09.2026).

9. European Parliament; Council of the European Union. Regulation (EU) 2023/2675 of 22 November 2023 on the protection of the Union and its Member States from economic coercion by third countries. Official Journal of the European Union. 07.12.2023. L 2023/2675. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R2675 (дата звернення: 22.09.2026).

10. Укрінформ. Адміністрація США готує санкції проти Міжнародного кримінального суду — Reuters. 21.09.2026. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4166130-administracia-trampa-gotue-sankcii-proti-miznarodnogo-kriminalnogo-sudu-reuters.html (дата звернення: 22.09.2026).

11. The New Voice of Ukraine. Trump administration prepares crippling sanctions against the ICC — WSJ. 21.09.2026. URL: https://english.nv.ua/nation/white-house-plans-sweeping-sanctions-against-the-international-criminal-court-50643052.html (дата звернення: 22.09.2026).